

Andrej Ivanuša

ZAVIHEK: ZANIMIVOSTI

NADNASLOV: VSI POTREBUJEMO TRGOVINO

NASLOV: **SREBRNA LADJICA**

PODNASLOV: GLOBALIZACIJO SO PRIČELI KITAJCI PRED 430 LETI

Kitajci že več kakor dve tisočletji uporabljajo srebrne ingote kot menjalno sredstvo. Njihovo uporabo lahko sledimo nazaj skozi čas vse do dinastije Han (206 pred našim štetjem do 220 našega štetja). Prav nenasitna potreba po srebru je srednjeveško Kitajsko postavila za začetnico svetovne trgovine in s tem sodobne globalizacije. Ta se je začela že za časa dinastije Ming (1368-1644).

VOJNI TRIBUT: SVILA IN SREBRO

Srebrni ingoti, ki so bili različnih oblik, so najprej imeli le zakladno vrednost. Za časa dinastije Song (960 - 1280) so predstavljali osnovo na kateri so pričeli izdajati prve papirnate bankovce. To je bilo od leta 1024 naprej.

V tistem času je obstajalo na teritoriju današnje Kitajske več različnih držav. Stara Kitajska se je okrog leta 1000 zapletla v vojno z državo Liao. Leta 1004 so v mestu Shanyuan podpisali mirovni dogovor in Kitajska je takrat morala plačati vojne tribute. Ti so znašali 100.000 taelov srebra in 200.000 bal svile. En tael je 40 gramov srebra. Bala svile je 39 yardov ali 35,66 metra (1 yard = 0,9144 metra). Torej so plačali s 4 tonami srebra in s 7.132 kilometri svile. V zgodovini je to prvi primer, da so za plačilo vojnih tributov uporabili srebro.

V tem času so bili srebrni ingoti različnih oblik, velikosti in teže. Za časa »mongolske« dinastije Yuan (1271 – 1368) so jim dali obliko ladjice, oz. kitajske lesene cokle. Ob tem so določili tudi njihovo čistost in težo. Ta oblika je obstala mnoga stoletja vse do današnjih dni. Srebrna ladjica tehta 50 unč ali 1400 gramov (1 unča je 28 gramov).

Slika 01 – kitajski srebrni ingot ali srebrna ladjica

DAVČNA IN MONETARNA REFORMA ZHANG JUZHENGA

Cesar Hongwu (1368–1398), prvi vladar iz dinastije Ming (1368-1644), je z dekretom papirnati denar določil kot osnovni monetarni standard in kot glavno menjalno sredstvo. Vendar je že njegov naslednik cesar Yongle pričel brez zavor tiskati vedno večje količine denarja in povzročil s tem prvo inflacijo v zgodovini denarja. Ustanovil je mesto Yan kot pomožno prestolnico (1403) in jo kasneje preimenoval v Peking. Za izgradnjo novega mesta je seveda potreboval velika sredstva.

Vse večja inflacija je na koncu primorala velikega mandarina in cesarjevega zakladnika Zhang Juzhenga, da je v devetem letu vladanja cesarja Wanlija, po našem štetju je to bilo leta 1581, prepovedal uporabo papirnatega denarja, poenostavil davčni sistem in ves monetarni sistem cesarstva postavil na srebrno osnovo. Prav ta ukrep pred 432 leti je začetek sodobne globalizacije!

Slika 02- Zhang Juzheng (1525-1582), 47-ti veliki mandarin dinastije Ming

Pred uvedbo papirnatega denarja so kmetje in rokodelci davke plačevali v naturi. Ob uvedbi denarja so jih plačevali s »papirjem«. Ko pa je nastopila reforma Zhang Juzhenga, pa so jih morali plačevati s srebrom.

Nastal je problem. Kitajska ima zelo malo lastne srebrne rude. Potrebe po srebrom so zelo narasle. Do tedaj je bilo kitajsko gospodarstvo zaprto in samozadostno. Izven Kitajske ni bilo ničesar, kar bi potrebovali. Portugalci in Španci, ki so prišli v na novo odkrito cesarstvo v »središču sveta«, jim niso mogli prodati ničesar uporabnega. Kitajci pa so nasprotno z veliko vnemo prodajali tujcem svilo, smodnik in druge novotarije. Tako neravnovesje v medsebojni trgovini ni moglo obstati za daljše obdobje. Ob tem bi reforma zlahka propadla, ker bi zmanjkalo razpoložljivega srebra za plačilo davkov!

ŠPANSKA SREBRNA POT

Zdaj je bila na voljo dobrina, ki je omogočala trgovino s Kitajci! Španci so kmalu ugotovili, da je pomanjkanje srebra dokaj obsežno in so skušali lačno kitajsko tržišče zalagati z vedno večjimi količinami srebra v obliki lastnih srebrnih kovancev. Po vseh na novo odkritih deželah, predvsem pa v obeh Amerikah, so mrzlično iskali srebro. Najprej so oropali zakladnice majevskih in inkovskih kraljestev in nato iskali še rudnike srebrove rude.

Ob začetku vladavine dinastije Qing (1644-1911) je bilo kitajsko tržišče že preplavljeno s španskimi srebrniki (real de a ocho), ki so jih imenovali tudi španski dolarji. Ti so bili ugodnejši za manipulacijo kakor pa domače srebrne ladjice. V Mehiki, Peruju in Boliviji so Španci končno odkrili obsežne rudnike srebra. Pričeli so jih intenzivno izkoriščati. Za to so potrebovali mnogo delovne sile. To pa so v pretežni meri sestavljali južnoameriški Indijanci. Španski gospodarji so bili nemilosrdni in so v rudnike poslali na tisoče slabo prehranjenih in opremljenih rudarjev. Večina jih je umrla zaradi nesreč, bolezni in podhranjenosti.

Slika 03 – Cerro de Pasco, Peru, leži na nadmorski višini 4330 metrov v Andih in je še danes rudarsko mesto z okrog 70.000 prebivalci.

Organizirali so »srebrno pot«, ki je vodila iz Perujskih rudnikov do Paname in pristanišč tako na atlantski kot na pacifiški strani. Srebro je potovali na hrbtih mnogoštevilnih mul. Iz atlantskih je srebro potovalo v Evropo. Z druge strani so srebro z jadrnicami vozili na Kitajsko. Španske jadrnice, polne srebra in drugih dragocenosti so bile odlična tarča angleških, nizozemskih in francoskih gusarjev in piratov. Med njimi sta najbolj znana angleški sir Francis Drake, ki si je prislužil zato celo plemiški naziv, in Francoz Guillaume

Le Testu. Njune življenjske poti so bolj ali manj realistično opisane v mnogih »gusarskih« knjigah in posnete v mnogih filmih.

SUŽNJI IN DRUGO BLAGO

Indijanski delavci v srebrnih rudnikih, predvsem v največjih dveh Potosi (danes v Kolumbiji) in Cerro de Pasco (danes v Peruju), so množično umirali. Zato so Španci potrebovali delovno silo od drugod. Tako so pričeli loviti Afričane in jih vozili kot sužnje v Novi svet. Rudnik v Peruju so intenzivno izkoriščali, da je nastal gromozanski krater sredi Andov.

Slika 04 – Indijanski delavci so vse srebro znosili na svojih hrbtih.

Zdaj je globalizacija doživela nagel razvoj. Iz Evrope so v Novi svet vozili govedo, konje in ovce ter naseljence. Nazaj so vozili tobak, krompir in bombaž kakor tudi sladkor iz sladkornega trsa. V Afriki so lovili ljudi za sužnje in jih vozili v obe Ameriki. Iz Amerike pa je na vzhod Azije, predvsem na Kitajsko potovalo veliko število jadrnic otovorjenih z zlatom in srebrom. Na Kitajskem so kupovali svilo, porcelan in začimbe. To je doba, ki jo imenujemo »doba imperializma«. Takratne pomorske sile so tekmovalle med seboj in ustvarjale velike imperije. Nekaj časa so prevladovali Portugalci in Španci, kasneje Nizozemci in Francozi, nazadnje še Britanci. Preko azijskega kontinenta, po kopnem, so se v tem času razširili tudi Rusi.

Španci so na Kitajsko pripeljali nove kulture in omogočili rast prebivalstva v tistih predelih, kjer ni mogoča proizvodnja riža. Te kulture so bile predvsem sladek krompir, koruza in arašidi. Rast prebivalstva je znova povečala potrebo po srebru, ki so ga spet priskrbeli Španci. Pri tem so jim pomagali Portugalci, ki so prevzeli predvsem trgovino med Japonsko in Kitajsko, med dvema starima vojaškima rivaloma. Iz Kitajske so vozili svilo in z Japonske nazaj – uganili ste – srebro!

Vendar lakota Kitajcev po srebru še vedno ni bila potešana. Srebro je potovalo v deželo – popek sveta – z vseh strani. To je trajalo vse do leta 1890, ko so bile zadovoljene vse potrebe po srebru. Še posebej, ker je Kitajska opešala kot gospodarska in razvojna sila. Takrat so v provinci Guandong dovolili uporabo srebrnih mehiških pesov za plačilno

sredstvo. Menjalni tečaj je bil en peso za 0,72 taela (natanko 7 mace in 2 candarina). Takrat še niso uporabljali juanov. Naj omenim tukaj, da je dobeseden prevod za juan »tisti ta okrogli«. Juan je bil uveden leta 1910, v času drugega leta vladanja cesarja Xuantonga. Tega poznamo kot zadnjega cesarja dinastije Qing pod imenom Pu-yi. Njegovo življenje je ovekovečeno tudi v znanem filmske spektaklu Poslednji kitajski cesar.

HIŠA SREBRA

Juan je še danes povezan s srebrom. Sodobni kovanec vsebuje 26,6971 grama srebra, kar predstavlja 88% teže kovanca. Ta povezava je že od samega začetka in zato so se Kitajci v veliki meri izognili težavam ob veliki gospodarski krizi leta 1935. Velika Britanija in ZDA sta morali zapustiti zlato osnovo, medtem ko so Kitajci še naprej vztrajali na srebrni osnovi za svoj denar. To so zapustili šele tik pred drugo svetovno vojno, pa še to le zaradi močnega pritiska novih gospodarskih velesil.

Kitajci še danes uporabljajo raje srebro za izmenjavo in ne zlata. Mnoga stoletja uporabe srebra kot menjalno sredstvo se še danes odražajo v kitajščini. Banki rečejo Kitajci »hiša srebra«. Juvelir je pri njih še vedno »trgovec s srebrom«.

V POSEBNEM OKVIRČKU (če je potrebno?)

SREBRO, Ag (argentum), XAG

Srebro je kemični element, ki ima v periodnem sistemu simbol Ag (iz latinske besede argentum = sivo-sijoči) in atomsko število 77. Je mehka, sijoča, prehodna kovina. Ima največjo električno prevodnost med elementi in največjo toplotno prevodnost med kovinami. V naravi ga najdemo v čisti obliki ali kot zlitino z zlatom, argenitom, ipd. Nastaja tudi kot stranski produkt rafiniranja bakra, zlata, svinca in cinka.

Je plemenita kovina, ki se uporablja za okrasje, nakit, jedilni pribor, posodo in kovanec. Je pomembna v informacijski industriji za izdelavo kontaktov, uporablja pa se še pri izdelovanju zrcal, v fotografiji, v kemični in zdravilski industriji (dezinfekcijska sredstva, mikrobiocidi, antibiotiki).

Njegova koda po standardu ISO 4217 je XAG.